

Borbás György
BEDŐ SÁNDOR MŰVÉSZETE

*„Gondolkodni érdekesebb, mint tudni,
de messze nem olyan érdekes, mint látni.”
(J.W. Goethe)*

Bedő Sándor 1950-től Zalaegerszegen él. A Pécsi Tanárképző Főiskolán végzett, s a Képzőművészeti Főiskolán is oklevelet szerzett. 1977 óta a Művészeti Alap Fiatalképzőművészek Stúdiójának tagja. Művei számos kollektív kiállításon szerepeltek. Munkássága a magyar grafika szürrealisztikus irányához kapcsolható; az egyes konkrét tárgyak és jelenségek lapjain áttételes, szimbolikus jelentést kapnak. (Művész-életrajzok Kortárs magyar képzőművészek, 1985)

- Bedő Sándornak két éve volt nagy gyűjteményes kiállítása, betöltötte az 50. életét. „Lássátok, íme a termés - eddig jutottam!” - mondhatta volna.

- Magam is megdöbbenem a kerek számon. Nyálkás sikló az idő, nem figyeltem rá, így számvetésre sem gondoltam. A gyűjteményes kiállításom jó húsz évet ölelt. Az éves termésem általában nem nagy, hisz harminckettéve iskolában ragadtam, tíz hónapomat a gimnáziumi tanítás köti le. Passzívan persze akkor is fejlődik az ember, ha nem rajzol, nem fest. A gyerekek közt is mindennapi használati eszközöm a szem. Egyébként nem is a fejlődés a jó szó. A kiterbélyesedés talán.

- *Én úgy tudom, valamennyire az irodalom is az érdeklődésed homlokterébe tartozik. Legalábbis eredendően...*

- Így van. A Pécsi Tanárképző Főiskolán magyar szakot is végeztem. Közös ismerőseink közt, tanáraink közt szerepeltek pl. dr. Ördög Ferenc nyelvész, vagy Kovács Lajos, Németh József, akiktől sokat kaptam emberileg is.

Kisgyermekkoromból akadtak előadó-művészi adottságaim is. Az évenkénti Helikoni Diáknapokon gimnazista koromban Balázsovits Lajos volt pl. a szomszédvárosi riválisom. Ő a Landlernek, én a Ságvárinak szereztem aranyérmeket. Lajos színésznek jelentkezett, egyből fel is vették, én tanárképzőbe. Ő beszélt rá, hogy egy év múlva én is próbálkozzam. Titokban Pestre szökdösve el is jutottam a 3., utolsó rostáig. Garas Dezsőt nem felejttem el soha, japán papucsban, nájlónhálóban 2 VIM-es dobozzal - nyugtatta az utcán izguló, eredményhirdetést váró színészdiasztrías bennszülöttek: „Nyugi-nyugi! Valami Bedőn, meg egy Kernen vitatkoznak, rögtön döntés!” Szerencsére ez megtörtént. Amatőr színészként egy darabig részt vettem Merő Bélával a Reflex Színpad létrehozásában, beindításában. A mai állandó színház is egy kicsit e színpadra épülhetett.

- *Igen, a Reflex ma már a legszebb évein, a tőponton túl van talán, de még él. Nem véletlen, hogy szóba hoztuk az irodalmat, hiszen több oldalról is lehet közelíteni ezt az 50. életét. Például mint közgondolkodó szemszögéből, aki érzékeny, aki*

környezetének eleven szemlélője, bíráló és kritikus. Talán majd erről is kell beszél-nünk. Aztán a festőről, és hát a grafikusról is. Azt hiszem, hogy az utóbbit vállalod, az exlibris-ek ürügyén. Természetes, ne ragaszkodjunk az általam emlegetett területekhez, ne legyen az vezérfonal, próbáljuk továbbmondani a történetet.

- Még tanárképző főiskolás voltam, amikor olyan szerencsém volt, hogy húsz évesen nyári alkotótelepekre járhattam. A pécsi Lantos Ferenc, Kele Sándor bácsi köteleztek el e pályára. Szokos Iván festőművész beszélt rá - e telepeken együtt dolgozva, hogy tíz képpel jelentkezem a Fiatalképzőművészek Stúdiójába, felvételre. Ez sikerült, s igen komoly országos kiállításokon szerepeltem velük Szegeden, Pesten a Múcsarnokban, a Nemzeti Galériában, jó szakmai visszhanggal. Ez igen nagy dolog volt, hisz egy amatőr nagyon-nagyon nehezen juthatott be a „profik” zárt világába. Közben Balogh mester képzőművészeti főiskolai kurzusát, meg egyéb vizuális neveléssel kapcsolatos tanfolyamokat is elvégeztem. Persze a nyári művésztelpek, egy drezdai és egy lipcsei tanulmányút is sokat jelentettek. Több éve már - kemény felvételi után - a Képző- és Iparművészeti Szövetség festő szakosztályának is rendes tagja vagyok. Kiállításaim? A kollektívek idehaza és sok európai országban megszámlálhatatlanok, az önállóak száma negyedszáz körüli. Hivatalosan tehát festő vagyok, festek is bármivel, ami van, s ha idő és mód van rá. Az ex libris rajzolás pár évig - 4-5 évig - tombolt nálam, ez kis teret, kevesebb időt kíván, esős hétvégét, éjszakát, tanítási szünetet. Illusztráltam néhány könyvet is, de a megrendelők nem halmoztak el.

- *A rézkarc szólított meg. Ezek az ex libris-ek technikailag igen gazdagok, azt hiszem, hogy itt a grafika majdnem minden ága megjelenik.*

Igen. A szítán és a könyvnyomtatáson kívül azt hiszem, minden technikát kipróbáltam. Nagy méretű színes, több dúcra nyomott fametszettől a monotípiáig, linómetszetekig, rézkarcolásig a hagyományos eljárások - egyedi rajz, akvarell, pasztell, olaj, kvas, akril, - mellett.

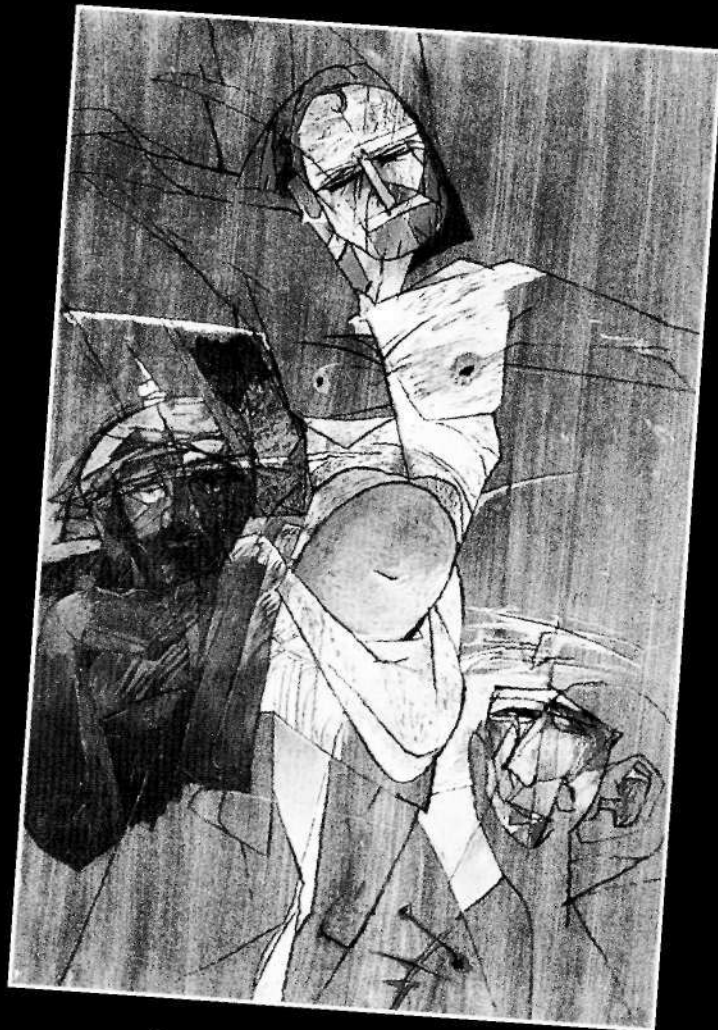
- *Amikor itt a technikai tökéletességet, briliáns megmunkálást szemléljük, fölfigyelünk arra a szellemi háttérre, amihez Bedő Sándor vonzódik, ami*

• Repülés •

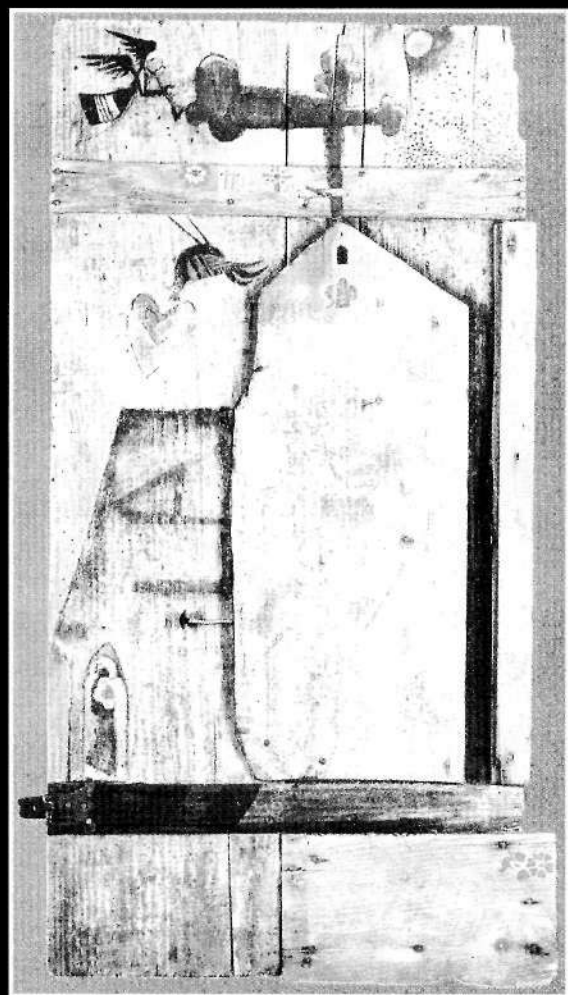
• Teátristák •

• Zöld korpusz •

• Korpusz madarakkal •

• St. Stefani oltár •

• Keleties kép •

megjelenik az *ex libris*-eken. Akár alkotókra gondolok, akár a tematikában más területekre.

- Az *ex librist*, e a kisgrafikát gyűjtők köre egy külön világ, zárt világ. Dipersonális, kétszemélyes ügy melynek egyik oldalán áll a megrendelő, a mecénás, a gyűjtő, a másikon az alkotó, a legtöbbször művész. A „mi” Albrecht Dürerünk 1511 -ben Prichkhmeiernek már metsett ilyet, s ez ma is így van, igaz e cédulagrafikák, könyvjelek már nem az eredeti funkciójukat töltik be. Maximum száz darabos sokszorosításuk révén csereanyagot, kiállítási célt is szolgálnak.

Gondolom az általad is ismert nevek ragadtak meg, Németh János keramikusé, Szabolcs Péter szobrászé, Stefan Gálics (Öcsi) korán távozott lendvai grafikusművészé, az alsólendvai - zágrábi Gábor Zoli polihistoré. Az ő nevükkel készültek, szeretetből készültek, kicsit kultúrreklámmal, ahogy Horst Scwab kuseli kollégám, barátom lapjai, vagy Ludwig Grub szürrealista szobrászéi. A Somogyi Győzőnek készült rajzok azon apropóból készültek, hogy a több mint ezer évig Zalához tartozó Észak-Balaton, ezen belül a Káli medence eredeti iratai, viaszpecsétjei a megyei levéltárban található.

Ezeket lefotózni lehetetlen, a töredékeket az emberi szem, ez esetben az enyém még rekonstruálni tudta. Falupecséteket, kismesesi címereket, mészáros mesterek, más polgárok heraldikus jeleit. Gondolom a „Zala megyei Könyvtár Könyvpártoló Egyesülete”, vagy a „Zala Art vásárlójának” feliratok egyértelműek, hogy miről szólhattak.

- *Somogyi Győző itteni megjelenése és letelepülése a táj és a települések arculatát visszaemelte a múltjába, a tiszta, hiteles, igaz múltjába. Akár építészeti, akár tájelemek megformálásával, helyreállításával, nagyon tisztességes végigvitelével, akár a szellemi kisugárzásával.*

- Csodálatos szellemi összefogás történt ott, ahol építészekről a festőkhöz, színészekről a zenészekig együtt tudnak élni a „tükéssel”. A Cseh Tamás megvásárolta parasztházban pl. szép órákat töltöttünk énekléssel, zenéléssel. A Pestről, máshonnan „jött-mentek” hozták vissza a bennszülöttek már elveszett múltját, arcát.

- *Bedő Sándor bekerült az ex libris gyűjtők áramkörébe, vérkeringésébe.*

A kis provinciális árpádkori templomainkról készült rézkarcaimat nézegeted. A bödei 1220-ból való templom ugyanúgy Európa része és kincse, mint a kallósi kerektemplomocska, a szentmihályi templom lovag szobra, a kehidai temetőkápolna vagy a párizsi Notre Dame. Feltétlenül igazad van abban, hogy e műfaj nemzetközi, az én lapjaim közt is akad Amerikába megrendelt munka, ahogy a Salone del libró Torinóba készült 1989-es, vagy a D'Annunzio tiszteletére készült lapok, vagy Jan Baetsen hollandiai szobrásznak készített metseteim. Fiktív munkák is vannak pl. Konrád Lorenznek, mert én is szeretem az állatokat.

- *Zalához visszatérve azt hiszem, talán ezekről a szép templomokról kellene szólni.*

Egy Zaláról leszakadt város, Tapolca polgára Kundermann Jenő műgyűjtő kért meg zalai templomok megrajzolására. A nagyobb gyűjtők témákra specializálódnak, az övé a szőlő, bortermelés és a templomok.

- *Szívesen időzik Bedő Sándor az ex libris-eknél, de azt hiszem, visszatérhetünk a festészethez, mert a festészetben beszélt formanyelve is visszaköszön az ex libris-ekről.*

- Ha felnézel a falra, ott is szürrealisztikus motívumokból építkező festmények látsz. Ha véletlenül figurálisak, vagy a címből sejthető a csak jelzett figurális, akkor olyasmi gondolat forgalmazódhat meg - bár a téma még nem tartalom, nem üzenet -, hogy mindenütt ott van a természeti indíttatás. Mélylélektani okát nem tudom, nem is keresem, de látod, milyen sokszor szerepel a madár. Az *ex libris* megtervezendő, az én festményeim ellenben nem tervezettek. Elindulok egy motívumból, s hagyom, hogy váratlan fordulatok, kalandok, drámák során megszülessen valami. Ami a kép.

Iszonyatosan sajnálom azt a szellemtelenséget, ürességet, amit pl. a „megtervezett” vonalzóval megszerkesztett konstrukció kifestése jelenthet, vagy a látvány szolgáló lemásolása, az imitáció jelent. Igaz, néha abba az abszurdításba kirándulok magam is, hogy tüccsel abszolút fotografikus hűséggel megfessek egy kinyílt virágot, mint a bogár ahogy belebújik a porzóiba, bibéjébe, s eltéved a szíromlevelei közt.

A kép, amit épp nézel Barcson készült, sivár építészeti környezetben, hetes esőtől betonba beszorultan, ahol a paneliskola egyetlen valamirevaló látványa egy elhullott darázs volt. Ebből született egy drámai, pontosabban tragédiát sejtető kép. Kettő hónap múlva be is csapódna a város mellé a szerb gránátok.

- *Munkásságodnak, emlékezetem szerint, volt a konstruktívizmushoz jobban kötődő időszaka. Gondolok a nyomatszerű, montázszerű munkákra. Melyek mondjuk a repülést, a lepkét megelőzték, melyek archaikus szimbólumokból építkeztek. Amennyire ezeket én föl tudom idézni.*

Igen. Magamban is tudatosodott a dolog, hogy az organikusan induló, így fejlődő képeimbe a legvégén mindig odakerült valami konstruktív, szerkesztett elem, ha más nem, egy horizont. Rájöttem, hogy ez ellenpontosító alkatomból ered. „Rendtelenség” mellé kell nekem a rend, harsánysághoz a csend, organikushoz a geometria.

- *Szívesen emlékszem én is a kisméretű képekből applikált együttesre. Az a madarak vagy a lepkék témát idézte?*

Nem, nem. Illetve is, is. Valószínűleg a kis szörnyecskeimre gondolsz. Ez egy jó korszakom volt. Kis, 15-ször 15 centis négyzetlapocskák csorgott, fröcskölt, elmaszatolt olajfestékes esetlegességeit kihasználva kis állatocskákat, emberszerű lényeket alakítottam, hosszabb töprengés után. Ezek néha emberi attributumokat, státuszjeleket diplomatatáska, nyakkendő, szemüveg, kaptak, még több jelentésréteget nyerve. Ezekből állítottam össze a triptichonokat, vagy 3x3 lapból, rekeszekkel tagolt nagyobb képeket. Groteszk, abszurd olajfestményeket.

- *A síkból a térbe is el-elkalandoztál a talált tárgyakat színekkel gazdagítva, artikulálva.*

- Természetesen a tér, a plasztika is érdekelt. Szoborszerűségeket is elkövettem. Gondolom, kiállításokon látható olyan fagyókereket, melyeket a Gébárti tó vízből menttem ki, amikor 4-5 éve leapadt. Ezeket az idő és az elemek alaposan átférfalták, kevés beavatkozás, konzerválás és

festés kellett csak, hogy átlényegüljenek, új jelentést hozzanak. Érdekes korszaka volt ez a pár év az életemnek, melyet a Gébárti Nemzetközi Alkotótelepen töltöttem.

- *Ha már az a korszak szóba került, a televízióban Galántai Gyurkával volt egy beszélgetés a 60-as évek környékén. Ha az ő és társai mozgalmait idézzük, szóba hozzuk, akkor ez nem teljesen független Bedő Sándor gondolkodásától.*

- Őszintén bevallom, Galántai nevét bár hallottam, nem tudom hova tenni.

- *Vagyis ezt rosszul tudtam.*

- Sok merész újító van, sok 4-5 éve Amerikában már lefutott importált blöff is, nagy durranás, ahol a lufiban poshadtt levegő alig volt. A média manipulációi túlzottan átláthatóak. Piac működik itt is, meg sztárolás, ügyeletes zsenik, művészet-parlamentek, művészetképviselők, ripacsok sűrögnek a színpadon.

- *Akkoriban az Iparterv csoport meg a Kilencek hozta azokat a mozgalmakat, amik a nyugat felé tájékozódást és az addig megtagadott irányzatoknak a befogadását, vagy legalábbis hazai népszerűsítését indította el.*

- Biztos, hogy Szemadam Gyurinak nagy szerepe volt ebben a hasznos, látóhatárt szélesítő munkában, de magam egyik csoporttal, irányzattal sem köteleztem el magam. Falkákba, csordákba, pártokba gyávák gyülekeznek, vagy hatalomvágyó akarnokok. Nem voltam pop artos, konceptes, pszeudós, újszenzibilis, new wave-s. Valami posztmodern ketrecbe biztosan beférnék, de igazából a magam útját járom. Ha végiggondolom, kik hatottak rám, az egerszegi születésű Vajda Lajos feltétlenül ott van a sor elején, ahogy Paul Klee is.

- *Vajda Lajost a hatvanas években a feledés homályából végül is egy egerszegi kiállítás emelte ki. Vajda Júliával történt megállapodás szerint, aki akkor szinte hitetlenkedve fogadta az oda érkező zalaiakat, hogy nem igaz, ez valami tréfa, hogy Vajda Lajos-kiállítást akarnak rendezni Zalaegerszegen. Létrejött a kiállítás, és megismétlődött. 1983-ban a Zsinagóga, Hangverseny és Kiállítóterem Vajda kiállítással nyílt, és akkor az a hír járta, hogy az Vajda Lajos-terem lehetne, de nem valósult meg.*

- Vajda Júlia keserű „tréfának” talán azért vélte, mert 10 évvel korábban fillérekért a teljes gyűjteményt felajánlotta a városnak. A kiállításakor az anyag háromnegyede már svéd tulajdonban volt, a maradék művek ára 2 milliós eredeti összegre emlékszem - már megszázszorozódott. Elpuskálták ezt is, mint más hagyatékot is. A városnak képtára ma sincs, s gondolom Egry Józsefünk sem sok van a Göcseji Múzeumban.

- *Nem sok, de egy-két szép képe valóban akad. Zársképpen a tanításról vagy az iskolához kapcsolódó élményeideiről is mondj valamit.*

- Jobb, ha erről nem beszélünk. Szomorú, hogy a vizuális nevelés a tantárgyi ranglistán a legutolsó. Van ugye a megszülető pici ember és a világ. Minden megismerés-elméleti mű úgy kezdődik, hogy a megismerésben, világ-megismerésben 82-85%-ban a látás, az iskolázható, vagy elsovasztható látás a domináns. Világtalan-vak emberek, bérmunkások tömegeit engedjük ki, mert az oktatási kérdésekben döntök, lefele meg a végrehajtók

soha nem láttak élő rajztanárt, elhiszik, hogy valami köcsögrajzoló, művészkedő bohóckodás a rajzóra, legfeljebb pihentetésre jó. Harmincszoros óraszám jut szavak, mondatok bemagolására, a megtanultak 3 évenkénti 85%-át elfelejtő oktatásra. A bámuló, néző ember persze manipulálható, terelhető, a látó ember veszélyesebb. Tizedében sem művészeti kérdésről van szó a rajzórakon! A NAT is szép célokat jelöl, de az iskolák egyénileg dönthetnek, mit preferálnak. Vizuális kultúra, mozgókép, médiák, kommunikáció gyönyörű léggömbök.

Tiszavirág életű kezdemények, végső soron.

Lufik. 22 éve nem tudtam elérni, hogy gimnáziumunkban saját termem, legalább az elégséges elsőtíthetőségű, diavetítésre alkalmas szobánk legyen. Eddig a klasszikus gimnáziumban a 4 év alatt alig 100 db 45 percet kaphattak a tanulók. NAT-ozva ennyit sem adhatok. Nem tudom, honnét lennének, lesznek írásvetítőim, fotó masinám, laborom, írásvetítőim, videokameráim, lejátszóim, vágóasztalom, mindez egyetlen teremben - filmvetítőt, vetítőt nem is említek -, ha diát sem tudok vetíteni tisztességesen, évtizedek óta. Parasztvakítás. Mozkóképkultúra.

- *Végül a kiállítóművészről essen szó.*

Nem tudom, mire gondolsz. Meséltem a korai művésztelepek szerepéről, a Fiala Képzőművészeti Stúdiótagságról. Ha Zalára gondolsz, kissé keserű a szájízem, 6 évvel a jó szakmai visszhangú, pl. Bereczky Lóránt írta országos reflektálás után először Nagykanizsán jutott valaki eszébe, hogy az Erkel Művelődési Házban egy kiállítást kéne csinálni nekem. Ujabb négy év telt el, hogy Zalaegerszeg is észrevett. A fáziskésés alig évtizedes. Hogy azóta sok kollektív és egyéni kiállításom volt, említettem. Ebben 7-8 európai ország is akadt. Szívesen emlékszem a hollandiai Hengelóra, Kuselre, Pirmasensre Németországból, a Tropaiaack-ban, Ausztriában rendezett táboraink kiállításaira, a szlovéniai Alsólendvára.

- *Tervek?*

- Nem vagyok tervező típus. Nyomorogva is szabad ember vagyok. Nem kell sem mennyiséget, sem minőséget termelnem. Nem vagyok elkötelezettje egyetlen piacozó stúdióknak, körnek sem. Galériások nem szabhatják meg mit csináljak, milyen, egyáltalán, hogy csináljak-e. Magam döntök, hogy melyik alkotótelepi meghívásnak vagy kiállítási meghívásnak tegyek eleget, s hogy jó-e a kép, kizárólag az én szemem döntheti el.

- *Tehát, ha a két év előtti gyűjteményes kiállítás számolom, akkor most valahol fele úton tart ez a fajta megújulás, rákésülés?*

- Őszre van egy soproni meghívásom, ennek eleget tudok tenni, hisz ott már rég láttak, hacsak a közeli Wiener Neustadtban nem néztek nemrég Bedőt. Ismétlem magam, nincsenek különösebb terveim.

- *És a napi közérzet?*

- Napi közérzetem? Nem publikus. Rajzpedagógusi közérzetem, perspektíváim katasztrófálisak, s nem a gyermekek miatt. Ha a politikai élet, közélet undorító posványát nézem, keserű. Mint családapa, művész, közőnöm kérdésed, megvagyok.

- *Van még, amiről nem beszéltünk, amit fontosnak tartasz?*

- Azt hiszem, mindenről beszéltünk és semmiről sem. Legyen ez egy trafipax. Pillanatkép.